

"له ناو بوومه له رزه دا"

نووسینی: شیرزاد حه سه ن

ساویلکه یی باوکه زۆرداره کان و چهوسینه ره کان له وه دایه که پرۆای ته واویان به وه هیه که هرچییه کی بکه ن راست و ره وایه، به دریژی میژوو. بو هه موو قوناغه جیاوازه کان نه وه به دواي نه وه ده که ن به قوربانی هه ز و شهیدایی خویان بو ده سه لات که ده گاته گه یشتن به هه موو کانگاکی هیزه مادی و مه عنه وییه کان، بیئه وه ی گومان له نه خلاقی خویان بکه ن و له و خوین به ربوون و قوربانیدانه پاشه کشه بکه ن و په شیمان بینه وه. هه موو خه سه له ته ناشیرینه کانی باوکه سته مکاره کان له نیو دروشم و مژده ی درۆ و نه ده بیاتی سیاسی بیکه لک و دارپشتنی سه ده ها وتاری فریوده ردا خویان ده شارنه وه، بو هه میشه له گه ل نۆرم و کارکرده ی سیاسی و کومه لایه تی باودا خویان ده گونجینن، به لام نه وه کاری رۆشنبیری دلیر و به سه لیه یه که نه و به شه شاراوه و تاریکه له گه مه کانی ده سه لات ببینیت که له ناو پیچ و لوولی زمان و تیکسته کان و مژده کان و بانگه شه کاندای خوی شارده و ته وه، نه م کاره ش بی خویندنه وه یه کی سایکۆلۆژی بو کاره کته ری سیاسه تباره کان مه حاله.

سهره‌تای چه‌وساندنه‌وه و زۆرداری له عه‌قله‌وه ده‌ستپێدە‌کات و ئە‌وسا ده‌گاته سهر جه‌سته‌کان، باوکه‌کان چ له ناو مالّ بن و چ له ناو خانه‌کانی سیاسه‌تدا به حوکمی ئە‌وه‌قه خواهانه‌یی‌ه‌ی وا له ده‌ستیاندایه که خواهونی فه‌رزه‌نده‌کانی خۆیانن، وه‌ك رۆح و جه‌سته، بۆ هه‌میشه به وێژدانیکی ئاسوده‌وه گه‌مه به چاره‌نووسی کچ و کورپه‌کانیان ده‌که‌ن، به شیوه‌یه‌کی سیستماتیکی ده‌ستخه‌پۆیان ده‌که‌ن، هه‌لبه‌ته باوکه زۆرداره زیره‌ك و زۆله‌کان ده‌زانن چۆن ئە‌وه‌گه‌مه‌یه به‌پێوه ببه‌ن، گه‌مه‌ی فریودان و قوربانی به‌خشین به ناوی شوپشه‌کانه‌وه، به‌لام ژماره‌یه‌کی دیکه له باوکه گه‌مزه‌کان هه‌ن که تا قیامه‌ت لاهه‌کان و خه‌لکی بنده‌ست بکه‌ن به قوربانی، به هه‌قی خۆیانی ده‌زانن و هه‌میشه گه‌لحۆترن له‌وه‌ی بزائن چۆن و بۆ وا ده‌که‌ن، له هه‌مان کاتدا شانازیش ده‌که‌ن و شادومانن که کاروانی شه‌هیده‌کان نه‌ب‌راوه‌یه و هه‌ر به‌پێوه‌یه، هه‌موو ده‌م سه‌رگه‌رمی حیساب و کیتابی خۆیانن که چه‌نده سوودمه‌ندن له دونیا و قیامه‌تدا، به‌رده‌وامیش جبه‌خانه و عه‌مباریان پ‌ر له چه‌ك و تفاق‌ی جه‌نگه، که جه‌نگ ته‌واو ده‌بی‌ت و کوشتارگا‌کان پ‌ر ده‌بن له قوربانی، باوکه‌کان ده‌ستی خۆیان له خوی‌ن پاک ده‌که‌نه‌وه، سامناکتر و ئاسوده‌تر له جاران ده‌چنه‌وه سه‌ر ته‌خت و تاراجی خۆیان، ئە‌وه‌قه خواهانه‌یی‌ه‌ی وا له ناو چنگیاندا به خوی‌ن نووسراوه و هه‌رگیز ناسرپێته‌وه، ده‌قه پ‌رۆزه‌کان له خزمه‌تی ئە‌واندا نووسراون، دوا جار بانگه‌شه‌ی ئە‌وه‌ ده‌که‌ن که له پ‌یناوه‌ها پ‌رۆزه‌کاندا جه‌نگاون، هه‌ر بۆیه شانازی به ژماره‌ی زۆری قوربانییه‌کانه‌وه ده‌که‌ن، هه‌ر هه‌مووشی وه‌ك راستیه‌کی نه‌گۆر و هه‌میشه‌یی خۆی له ناو پ‌یچ و

لوولی پر له نهیئی زماندا خۆی شار دۆتووه، ئەو زمانه ی وا دهکات
قوربانیش ئاسووده بیته ژیر چه قۆکان و وا بزانیته به خوینی خۆی دونیا
جوانتر و ئاوهدانتر دهکاتهوه، میژوو به کویری ریدهکات و زۆر درهنگ
دهگاته سهر ئەو هه موو مهرگه هه زانه و کوشتارگایه، خو ئەگه
چاوهکانیشی ساغ بن به سهقهتی حونجهی ئەو مهرگ و خوینه دهکات،
بیئوهی کهس تیبگات و بیته به وانه و په ند بو نه وهکانی داهاتوو که ئەو
سه فهری مهرگ و خوینه به جیبیلن و له وشه مهنده فهره بینه خوار که
رووه و جهه ننه م دهیانبات. قوربانی له ناو وها که لتووریکی پر له سته م
و درۆ و فریو و مشه خۆر له سهر خوینی هه زاره ها ته با و دۆسته له گه ل
چه وسینه ر و سزاده ره که ی خۆی، بیگومانه له وهی باوکه کان وهک
(ئیبراهیم) ی پیغه مبه ر مافی سه رپرینی کوره کانیا ن هه یه، جا (ئیسماعیل
یان ئیسحاق) ه کان بن، چونکه ئەو مافه یان له خوداوه نده وه بو دابه زیوه،
باوکه کان له لایه ن خوداوه ئەوه نده پاریزراون که وهک (ئیبراهیم) ئەگه ر
بیخه ینه ناو ئاگره وه، هه رگیز ناسووتیته و چاوه ری دهکات هه ر جاره و به
موعجیزه یه ک رزگاری بیته .

گرفتی گه وره ی قوربانیه کان ئەوه یه که نه ماون تاوه کو باس له خوینی به
ناهق پڑاوی خۆیان بکه ن، دوا ی مهرگی شه هیده کانیش هه ر که سیك
بیجگه له باوکه کان قسه له سهر هه ق و ناهه قی ئەو خوینه رژاوه بکات،
چاره نووسی به قوربانی بوونه وهک خیا نه تکار نه ک شه هید.
ئه گه ر میژوونوسیکی دلیر هات و هه قایه تی ئەو مهرگه ساته ی وهک خۆی
نوسییه وه، له وه دایه گه مه به خوینی سه ری خۆی بکات یان له باشتیرین

دوځدا دستنوسه کانی ده بڼه به شیک له نئرشیفی میژوویه کی کون که
به دزییه وه دستاو دست ده کات، چونکه میژوونوسینه وه له وه ها
جوگرافیا په کدا کار و نئرکی باوکه کانه که گومانیان له سهرکه وتنی نئ به دی
خویان نیه، به به لگه ی نئ وه ی شوړش و داری نازادی به خوین نئو
نه دریت.. قهت بهر ناگریت، پی به پی نئو پراسیونیک کی گه وره ی رو شنفکری
دوست به ده سه لاتی خوینخوړ کار له سهر مه نتیقی وا ناجوړ و به ره واژی
ده کات، بیباکانه و به و په پی چاوقایمییه وه ده قه کان وا شیده که نه وه که
گومان له و میژووه پیروزه نه کریت و دلنیامان ده که نه وه که نئ وه ی روو
ده دات، هه ره موومان له سهری کوکین و بی که موکوپی و غه وشه،
هه رچییه کی پیچه وانهی نئو راستیانه بوتریت و بنوسریت، ده چیته
خانه ی خه یال و به دگومانی و چه واشه کارییه وه.
نئ وه ی که له کوردستاندا ده گوزه ریته له گه مه ی جه لاد و قوربانی یان
راوچی و نیچیر ده چیته نه ک حوکمپرانیه کی شارستانیانه، نئو کوومه له
جه نگاوه ره ی له شاخه کانه وه گه پانه وه ناو شاره کان، به کومه ل که وتنه
فه ره وودکردنی خاک و خه لک، هه ره له سهره تاوه چلیسی و هزی سامان و
دارایی و تهخت و تاراج وایکرد نئو به ره باب و خیله خوینخوړانه بکه ونه ناو
سه نگره ی دژ به یه کدی و سالانیکی زورچ له شاخ وچ له ناو شاره کاندای
خوینی یه کدیان هه لال کرد، هه ره له گه لایوژی (1963) وه تا هه نووکه
دریژه ی هه یه، چ وه ک کردار وچ وه ک نئ خلاق و ناسه واری نئو جه ننگ و
دوژمنکارییه نه براوه یه. هه شاماتیکی زور له پیاوکوژ و ژنکوژ، نئو میری
جه ننگانه بو هه همیشه توانیویانه دست بو مه سحه فه ره شه که ی جه ننگ

ببهن و ئەو ئايەتانه بدۆزنه وه كه كوشتن و برين و تالانى حەلال دەكات،
وهك چۆن له سەدهكانى ناوهراست دادگاكانى پشكنين پاي
جادووگەرەكانى حەلال كردبوو، سەدهها هۆكار و بر و بيانوو هەبوو بۆ ئەو
پاوه مرقەه. بە هەموو كلۆجيك جەنگاوەرانى لای خۆمان بە هەزارهها
چەكدارى ساز و ئاماده لەسەر ئەخلاقى جەنگ و براكوژى و خوشك -
كوژى راهيئا بوو، چونكه ئەوان مامۆستاي زۆر زيرەكى شەپخووزى بوون،
دەيانزانى چۆن ئەو رۆحه له كورپه لاوهكاندا بچينن و چ كاتيگ گەرەكيان
بيت ئەو رۆحه جەنگاوەربازييه وه ئاگا بينننه وه، له ناو فەزا و كەلتوورىكى
پر له زەبر و زەنگ و دوژمنكاريدا ئاسانه مەردوومهكان فيرى رق و كينه و
كوشتن و برين بكەن، چ بە ناوى خداوه بيت و چ بە ناوى نيشتيمانه وه،
بە حوكمى ژيانى پر له شەپانگيزى و توندو تيژى ئيمه، برپكى زۆر بيت
يان كه م له توندپهوى و دەمارگيرى و شەپانگيزى خەوتوو وا له ناو رۆحى
تاكه كه سەكاندا، جا چ خویندەوار و چ نه خویندەوار، ئەگينا بە چى و
چۆن ليكيبدهينه وه كه زۆربهى كه سه دەستپويشتوو هەكانى ناو حيزبهكان
هەلگري بروانامەن و چەندهها سال له دەرەوه ژياون يان خویندوو يانە،
كه چى له گەرمەى شەپى ناوخۆدا بە وهزير و گزير و پەرلهمانتار و
رۆشنبيرانه وه كه وتنه شيروتير له يەكدى هەلسووين، ئاشى ئەو جەنگەى
ناوهراستى نه وه دهكان بە بازووى جەنگاوەران و عەقلى خویندەوارەكانى
كورد دەگەرا، كه هەنووكەش بۆنى ئەوهى ليديت ديسانە وه ئەو ماكينەى
جەنگە بگەري و بيتە وه كه باراشەكەشى خوینى لاوهكان بيت. زۆر
زەحمەتيشه ئەو دوو بەرەيه ليكدى جيا بكهينه وه، جيا كردنه وهى باوكه

جهنگاوه ره كان به خوینده وار و نه خوینده وار هكانه وه، له به رامبه ر ئه و
هموو لاوانه ی که ئاسان به فه رماني باوکه كان دست ده دهنه تفهنگه كان
و رووه و شه پرگه كان بو سهر يه كدی هه لمه ت ده بن و هیرشی شیتانه
ده كه نه سهر سه نگره ی يه كدی كه دوا جار سه نگره كان مال و مه كتبه و
كه لاوه كانی ئیمه ن، دوا ی جهنگه كانیش كۆشك و ته لاره كانی ئه وان به
پیوه ده میننه وه و پاریزراو ده بن، ئه و ره شه خه لكه ش سهر له نوی
سه رگه رمی دروستكرده وه ی كه لاوه رووخاوه كانیان ده بنه وه، لاوه بی
موراد و هه لئه تاوه كانیش جوانه مهرگ ده بن و ده بنه پیخوست و
پیخوری ئه و ره شه پاوه و جهنگه نه بپاوانه .

ئاخو به راست باوکه جهنگاوه ره كان بر و بیانوی دروستیان هه یه بو شه ر
و ململانی كه دروشمه كانیان پره له هاواری ئازادی و به خته وه ری و
سه ركه وتن.. یان ئه وه یان گه مه و فیلیكه و تاكتیکبازی تاوه كو تووره یی و
دلگه رمی لاوه كان بوروژینن كه له بنه پره تا بیبه شن و له كوله مهرگیدا
ده ژین؟ كه سه ره نجام هارو هه لگه پاوه ئاماده ی هه موو جوړه ململانی و به
یه كدادانیكن، دواتریش كه جهنگ ته واو ده بیته، گه و ره كان هه ر هه موو
خوشی و ناز و نیعمه تیكي حوكمپانی ده چنه وه و پرسه و مالویرانییش
ده بیته به پشکی جهنگاوه ره لاوه كان. ناکریت خویمان له وه گیل بکه ین كه
شه ر و كوشتن و برین یان تیروری سیاسی گه مه یه کی خویناوییه كه
ئاغاكانی جهنگ و باوکه پیروژه كان و ره شه خه لكه كه و گه نجه خوین
گه رمه كان تیایدا به شدار بوون، به تایبه تی له نیو سه ده ی رابردوو وه،
زۆربه ی جاره كانیش وا ریكه وتوووه كه باوکه كان ئاشت ببنه وه، كه چی دایك

و ژن و خوشکانی ئەو شههیده لاوانه ره شپۆشن و باوکانی پیر و ریش
چهرموو ده رۆزه کهر ئاسا له بهردهمی بارهگاگان بۆ پولیکی که م چاوه پری
بن، وهك نرخى خوینیکی به ناههق رژاو، له ئاکامدا دیسانه وه باوکانی
جهنگاوهر وینهکانی ئەو گه نجان به دیواره کانه وه هه لده واسن تا سه ر له
نوی به خوینی ئەوان دهنگیکی زۆرتر ببه نه وه، چونکه مه رجه به ر له
مه رگ و دواى مه رگیش کورپه کورژراوه کان سوودیان بۆ میرهکانی جهنگ
نه براوه بیته، هه ر حیزبه و هه ولده دات ژماره ی شههیدهکانی له هه زاره ها
تیپه ر بکات تا وه کو خوانی گه وره کان چه ورتتر بیته، ئەو ره شه کورژییه ی
کوردان که ته مه نی سه ده ها ساله و له و نیو سه ده یه ی دواتردا بۆته کاسبی
و بازارپه رمی سیاسه تبازه گه ورهکانی کورد، هه یچ قوناغیکی میژووی
خۆمان نادۆزینه وه که له نیوان جهنگیک و جهنگیکدا سوورپیکی دیکه ی
خویناوی و براکوژی تییدا نه بوو بیته، ئەوه ش وایکردوو ه کۆمه لگایه کی
شارستانی ساز و ئاماده نه بیته که هیزی پیکه وه ژیانى هه بیته وهك
میله تانى دیکه ده زگا و دامه زراوه ی خۆمان هه بیته که بناغهکانی ئاسان
نه له رزین به سه رماندا، په رله مانیک که ته مه نی بیست ساله و که چی تا
هه نووکه له دیوه خانه ده چیته، ئاگاگانى جهنگ زوو زوو وهك ماله باجینه
تیکیده دن، یان ده مامک ده پۆشن و به درۆ وای ده نوینن که ئاشت و
ته بان له تهك یه کدیدا، له سه ره وه پرا ته وقه ده که ن و له ژیره وه ش پلان و
نه خشه ی ره ش له دژی یه کدیدا داده پرینن، ئەندامه کانیش له زۆریه ی
خوله کاندا له و منداله شه رمانه ده چوون که ناتوانن بى رینمایى باوکه کان

بجوولئین، ئەوانەشی کە لاساری دەکەن، ھەرپەشە لە بەختی ناپوختی
خۆیان دەکەن.

مەترسی گەرە لەوەدایە کە میژووی مرۆقاییەتی لە قۆناغی جیاوازا کەلکی
لە پۆحی دیلییەتی حەشامات و خەلکی بئەست وەرگرتوو، لەو کچ و
کورپانەیی بە ھەموو تەمەن شکیندراون و ترساون و کۆیلەکراون، بە واتا
میژووی بەندەواری و بندەستی وا دەکات کەسەکان وا پەرورەدە بکری
بۆ ھێزوتوانایەکی بالا یاخود خودایەکی بگەرین، وەك چۆن رژیمة
تۆتالیتارییەکان زەمینەیان بۆ خۆشکرد، لەچەشنی نازیزم و فاشیزم و
ستالینیزم و فوندەمینتالیزمی ئیسلامی، بۆ ھەمیشە ئەو ھێزە نادیارە
بەتەنیا خودای ئاسمانان نییە، زۆر جارن لاوازی و بندەستی و شکەستی
رۆحی و نوشوستی ئینسانی و ترس و امان لیدەکات لەخودایەکی و باوکی
بگەرین لەسەر زەمین نەوێک لە ئاسمانان. لەناو وەھا فەزا و کەلچەرێکدا
کە ھەر ھەموومان وانەکانی بندەستی و کۆیلەبوونمان خویندوو، لە ناو
مالەکان و مەکتەبەکان و مزگوتەکان و جیزبەکاندا، زۆر بە ئاسانی دەبینە
سەرباز و دەرگاوان و چەکبەدەستی ناو لەشکر و سوپا و کۆشکی ئەو
باوکە پیرۆزانەیی وەك میگەل رۆلەکانیان روو و قەسابخانە و شەپەرگەکان
رادەکەن، چوونە پال ھێزە ھەرە گەرە و زەبەللاھەکان کە پەر لە سام و
ھەیبەتن، پەییوھندی نییە بە دروشم و مژدە و خەونەکانی ئەو کچ و
کورپانەو، زۆر جارن گەمەکە وەھا ئالۆزە و شەپەرەکان وەھا پیرۆز دەکری
کە کەس ناتوانیت بیر لەو بکاتەو قورمیش کراو و بۆتە ئامیر و
ئامپارێک لە ناو ئەو جەنگەدا، بورغوویەکی لە ناو مەکینەییەکدا. بە گەرپانەو

بۆ میژووی خویناوی حیزبه کوردییه کان و کاروانی ئەوانه ی به دهستی
براکانی خۆیان کوژراون، که متر نین له وانه ی به دهستی دوژمنه کان
کوژراون، گەر ئەمڕۆکه بتوانین به موعجیزه یه ک ئەو شه هیدانه یان
کوژراوانه زیندوو بکهینه وه، به تیگرا په شیمان ده بنه وه و داوی خوینی به
ناهه ق رژاوی خۆیان ده که نه وه. پرسیاره که لیڤه دا ئەوه یه: ئاخۆ ئەوه چ
باوکیکی پیروژ و میریکی جهنگ و دیکتاتۆریکه که به هه زاره ها سه رباز و
تفهنگ له شان و ملکه چ دروست ده کات و له ناو که ند و له ندو چاله کاند
به کوشتیان ده دات، یان پیچه وانه یه که تی که ده کا ئەو هه زاره ها سه ربازه
نائومی دو سه رکوتکراو و خه سیندراوه ژماره یه کی که م له دیکتاتۆرو باوکی
پیروژ و خوداوه نده کانی شه ر دروست ده که ن؟

زۆر جار ان له به رامبه ر کاره ساته کانی ناو سروشتدا مروڤه بیوانا و
دهسته پاچه ده وه ستییت، هه روه ک مه رگه ساته کانی ژیر زه بری تسونامی
یان تسونامی و بوومه له رزه و گرکان و لافاو و کۆلیرا و وشکه سالی و
تاعوون، که سانیک هه ن هۆکاری کاره ساته کان ده گه پیننه وه بۆ غه زه بی
سروشت و حیکمه تی ئاسمان، هه ندیکجاریش وه ک توورپه یی و تۆله ی
خودی سروشت و ره گه زه کانی ده خویندیرینه وه که له داخی بیباکی مروڤه
به رپا ده بن، چونکه خاک و هه وا و ئاوی پیسکردوو، که درنده ئاسا
چوارده وری خۆی ویران ده کات. که چی ئەوه ی که له میژووی ئیمه دا
رووده دات، کاره سات و دهر د و نه هامه تی و مه رگیکه که ریگ ده ستکردی
خۆمانه و بۆ خۆمانه، وه ک ئەوه ی به ر نه فره تیکی ره ش و ئەبه دی
که وتبین.

جيۆلۆجىيەكان بۆ ھەمىشە دۇنيامان دەكەنەوھە كە كوردستان دوورە لە
چەقى يان ھيلى بوومە لەرزەوھە، تەنھا ئاسەوار و شەپۆلىكى كەمى ئەو
زەمىن لەرزەيە جار و بار ئىمە دەگرىتەوھە و دەمانترسىنىت، ھەر بۆيە لە
وئرانكارىيەكانى بوومە لەرزەيەكى راستەقىنەوھە بە دوورين، بەلام ماىەى
تيرپامانە كە كوردستان و خەلكەكەى كەوتوونەتە سەر چەق و ھيلى
ناوھەراستى بوومە لەرزەيەكى سىياسى و كۆمەلايەتى و ئەخلاقى،
بوومە لەرزەيەك كەوا لە ناو رۆج و دل و عەقلى خۆماندا، بە تەنھا
شەپۆلىكى ترسناكى زەمىنلەرزە نىە كە لە دەرو دراوسىكانمانەوھە
گەيشتبيتە ئىمە، لە خاك و كيشوھرىكى دىكەوھە نەھاتووه، كە ھەر جارە
و ليمان دەدات و مەرگى ھەزارەھا كەس و وئرانەخاكيكمان بۆ بەجيدىللىت،
بوومە لەرزە كوشندەكان دەستكردى باوكە زۆردار و ئەبەدىيەكانى خۆمانن،
باوكە چەوسىنەر و ميرهكانى جەنگ لەوديو دەرگاكانەوھە چاوپرېن تاوھكو
نەوھەكى تازە لە دايك دەبىت، ئەوانىش كە لە خەم دەپرەخسىن و گەورە
دەبن، ديسانەوھە تەبىيار و ئامادەيان دەكەنەوھە بۆ جەنگ و
بوومە لەرزەيەكى دىكە، وەك خوداوەندەكانى ناو مېتۆلۆژىيەى يۆنانى، وەك
دئوھەكانى ناو ئەفسانەكان و ئەژدېھاكان دەنەپرېن و دەفېشكىنن و لە
نەعرەتە دەدەن، بە ھەنگاوى جەھەننەمى و شەپكەرانە بە ھەموو لايەكدا
ملاھەننن و ئاگر دەبارىنن و پى لە زەوى دەكوتن و دونيا دەھەژىنن،
بوومە لەرزەيەكى دىكە و كاوكارى و رووبارى خوين و فرمىسك و
كوشتارگەيەكى پىر لە لاشەى گەنجە نامرادەكان.. نەوھە دوای نەوھە. مەرچ
نىيە ھۆكارەكانى ئەو خوينپرشتنە تەنگژەى سىياسى و ملمانىيەكى ناوھەكى

فيكرى چەند حيزب و بالىك بىت له به رامبەر يەكديدا، يان
خوجياكردنە وەى چەپەكان له راستپەوهكان، به هەر بارىكدا هۆكارەكان
چەندە راستەقىنە و پىرۆز بن يان ساختە و پيس، كه جەنگ بەرپا بوو،
قوربانىيەكان وەك يەك خوڻيان لىدەپژىت، ئەوانەى كه له ناو دەچن
كۆمەللىك مروفن كه زۆر جارەن هەمان خۆزگە و خەون و خوليايان هەيه،
هەمان فرىو دەخۆن، باوكە ئەبەدىيەكانىش شەپگە جەهەننەمىيەكانيان بۆ
گەرم دەكەن، بۆ هەميشە مژدەكان و دروشمەكان رەنگا و رەنگن...
مەرگەكانىش هەر يەك رەنگن..!

(بەهارى — 2011)